

ПЕЧАТКИ ТА ГЕРБИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ЮРІЯ КАЧІЯ

Міськов Іван Олексійович

кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри культури та соціально-гуманітарних дисциплін,
Закарпатська академія мистецтв, докторант,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород
E-mail: miskoviv@gmail.com

Сліпецький Олег Степанович

старший викладач кафедри античності, середньовіччя та історії України домодерної доби,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород
E-mail: oleg.slipetskyu@uzhnu.edu.ua

Автори у даній статті спробували проаналізувати та оцінити науковий доробок Ю. Ю. Качія у дослідженнях та публікаціях емблем, печаток, гербів краю. Юрій Качій (1925 – 1990) відомий як поет, журналіст, публіцист, перекладач, архівіст, працював ученим секретарем Закарпатського краєзнавчого музею. Дослідник був особисто знайомий із проф. Я. І. Штернбергом, який також досліджував та написав статті про найдавніші печатки та герби міст і сіл комітатів Берег, Мараморош, Угоча, Унг, пізніше опублікованих у газеті «Новини Закарпаття» 1991 р. Ю.Качій працював у фондах архіву Закарпатського краєзнавчого музею, з угорськими науковими періодичними виданнями. Досліджуючи емблеми, печатки, герби, з особистих записів, він збирав списки населених пунктів, з притаманними їм символами чи знаками, серед яких бик, ведмідь, вовк, зубр, лисиця, кабан, косуля, олень, орел, рись, серна, щур тощо. Дослідник цікавився відбитком печатки комітату Мараморош, спільною печаткою п'яти коронних міст Тячева, Хуста, Вишкова, Довгого Поля, Сігета, яким присвятив декілька науково-популярних публікацій про загальні та окремі символи міст, їх печатку, яка відома з 1551 р. Серед сільських печаток, особливу увагу Ю. Качій приділив увагу символам (знакам) населених пунктів Кідьош (змія) та Великі Лучки (кукурудза). Він займався пошуками не тільки відбитків, але і матриць печаток. Дослідник цікавився печатками цехів Ужгорода та Мукачева, закарпатськими радянськими печатками 1919 р. та печатками м. Ужгорода 1944 – 1945 рр. Ю. Качій зібрав велику кількість гербів і печаток (XIV ст. – 1944 рр.) та мав намір видати окремим виданням, але не встиг. Дослідник описував печатку наступим чином: діаметр, зображення (символ, емблема), легенда печатки, матеріал, з якого виготовлена печатка. Окремі невеликі статті про печатки та герби краю були опубліковані у періодичних виданнях «Закарпатська правда», «Kárpáti Igaz Szó», «Kalendárium». Печатки, зібрані Ю. Качієм, були надруковані у монографіях «Печатки, герби міст і сіл Закарпаття» (автори – В. Куликовський, Б. Мариконь), «Геральдика Закарпаття. Герби і печатки міст, сіл і селищ» (автори – Б. Мариконь, В. Ньорба).

Ключові слова: дослідник, архів, учений секретар, музей, герб, печатка, відбиток печатки, емблема, щит, символ, село, місто, комітат.

Постановка проблеми. Хоча дослідження сфрагістики не були заборонені в Радянському Союзі, але хто займався цими питаннями досить серйозно, то мусів пройти серйозні в науці випробування. Згадаймо, хоча б відомого українського сфрагіста Віталія Гавриленка [Гавриленко, 1977; Гавриленко, 2014]. Саме до висвітлення локальної історії краю звернувся тодішній музейний науковий співробітник Ю. Ю. Качій (Рис.1), який був дуже в добрих стосунках з Петром Согою та професором-істориком Яковом Штернбергом. Ю. Ю. Качій не пішов у велику науку, проте написав дуже багато про замки, відомих постатей Закарпаття XIX ст. Він один із перших істориків-дослідників на початку 80-х рр. минулого сторіччя зацікавився та звернув увагу на печатки та герби краю, хоча вже декотрі печатки населених пунктів Ужгорода, сіл В. Лучки, Богдан, Мала Мартинка, Буштино були опубліковані у виданні, яке стосувалося історії міст і сіл Закарпатської області [Історія, 1982, с. 91, 327, 415, 445, 457].

Аналіз літератури показав, що Ю. Ю. Качій (06.03.1925–29.06.1990 рр.) відомий як поет,

журналіст, публіцист, перекладач, архівіст, працював і писав у періодичній місцевій пресі «Закарпатська правда», «Молодь Закарпаття», «Kárpáti Igaz Szó», «Kalendárium» тощо, випускник історичного факультету (1960 р.), з 1974 по 1984 рік був науковим співробітником, зав. відділом охорони пам'яток, вченим секретарем Закарпатського краєзнавчого музею. Про нього, як дослідника печаток і гербів, відомо тільки із публікації Валерії Русин: «Але чи не найбільше його цікавила тема печаток. Він тривалий час збирав матеріали з питань геральдики та сфрагістики Закарпаття дворянського періоду з XIV ст. до 1944 р., маючи на меті колись їх видати окремим виданням. Мрія Юрія Юрійовича була втілена, вже після його смерті, у 2010 році. Тоді вийшла з друку монографія його зятя В'ячеслава Куликовського у співавторстві з Богданом Мариконем «Печатки, герби міст і сіл Закарпаття», котрі ввели в науковий обіг зібраний Качієм матеріал» [Русин, 2013, с. 130].

Метою даної статті, на основі власного архіву, доступних публікацій Ю. Качія, є спроба проаналізувати та оцінити його дослідження емблем,

печаток, гербів краю. Серед завдань даної статті: опрацювання особистого архівного матеріалу Ю. Ю. Качія; пошуки відомих і невідомих публікацій автора; символи, печатки та герби, які найбільш зацікавили дослідника. Частково особисті записи та опубліковані матеріали з архіву Ю.Ю. Качія нам люб'язно надали: В'ячеслав Куликовський – колишній заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель історії Ужгородської спеціалізованої школи I-III ступенів № 5 з поглибленим вивченням іноземних мов та Валерія Русин – завідувач відділу історії та краєзнавства Закарпатського обласного краєзнавчого музею імені Тиводара Легоцького.

Виклад основного матеріалу. Дослідник Юрій Качій зацікавився місцевими печатками, емблемами, символами та гербами населених пунктів. Про це свідчать його особисті записи, де були записані ним пункти та їх символи: Абранка-Кушниця – кабан, Яблунів-Залужжя – вовк, Буковець, Верхня Грабівниця, Загаття – мисливці/мисливець, Дусино – вовк, Горонда – лисиця, Грибівці – кабан (?), Іглінець, Лецовиця – олень, М. Мартинка – серна, Медведівці – ведмідь, Пузняківці – олень, Скотарське, Тростяниця – ведмідь, Жуково – лисиця, Вишково – олень (Рис. 2.), Турички – щур, Райфаново – зубр, В. Береги – бик (зубр), Буківцеве – лисиця (?), Липовець, Т. Бистра – ведмідь, Т. Поляна – кабан, Андріївка – рись, Н. Солотвино – олень, Смоголовиця – лисиця, Лопушанка – косуля, Глинянець, Івашковиця, – олень (лось), Ялове – лисиця, Климовиця – ведмідь, Липча – лисиця, Н. Верецьки – косуля, Тибава – олень, Гусний – ведмідь, Жденієво – олень, Рахів, Задільське – голова оленя (Рис. 3.).

Найперша публікація Ю. Качія стосується спільної печатки п'яти коронних міст комітату Мараморош [Качій, 2 серпня, с. 4, Рис. 4.]. Дослідник вважає, що старі печатки міст і сіл є надзвичайно важливим і цінним джерелом для дослідження і вивчення історії населених пунктів краю. Ю. Качій згадав печатку Мараморошського комітату, яка «...складалася з чотирьох округів. Не була єдиною, а складалася з чотирьох окремих печаток. На кожній з них у послідовності, були розміщені один під одним по одному складу латинської назви жупи з двох слів «комітатус Мараморус». Таким чином виготовленими печатками користувалися окружні начальники в Хусті, Тячеві, Рахові і Сігеті. Отож на печатці кожного з округів знаходимо тільки по чотири, а водному випадку шість літер. І тільки всі чотири (круглі – автори) печатки давали повну назву жупи» [Качій, 2 серпня, с. 4], (Рис. 5). Також у цій публікації дослідник акцентував увагу на одній (спільній – автори) печатці, на якій було зображено герби 5 коронних міст Мараморощини – Тячева, Хуста, Вишкова, Довгого Поля та Сігета. Ці герби подарував містам австрійський імператор Леопольд I. Ю. Качій зауважував: «Із згаданого вище указу імператора та краєзнавчої літератури відомо, що головними предметами та істотами в гербах п'яти коронних міст послужили: для Тячева – орел, Хуста – дві стріли, Вишкова – олень, Довгого Поля – голова бика, Сігета – голова зубра (бика). Однак до останнього часу як вигляд печатки, так і

зображення цих знаків-гербів міст, залишилися для нас невідомими. Розшукати відтиск такої печатки вдалося нещодавно в одному з угорських журналів. Сама печатка має овальну форму. На ній на характерному для середньовічних гербів щиті розміщені зображення знаків-гербів. Порядок їх розміщення такий. В центрі крупним планом зображення оленя (герб Вишкова), у правому куті згори – орла (герб Тячева), прострелені (схрещені – авт.) навхрест дві стріли (Хуста). Під ногами оленя зліва і справа розміщені зображення голів бика (Д. Поля) і зубра (Сігета). Навколо щита еліпсою латинню фіксуються угорські назви міст в такому порядку: Тячів, Вишкова, Хуст, Довге Поля, Сігета. Їх назви подаються у лівій половині еліпси. У правій її половині засвідчується, що йдеться про печатку п'яти привілейованих міст» [Качій, 1980, с. 4].

На думку Ю. Качія, дана печатка п'яти коронних міст Мараморошу є однією з найцікавіших стародавніх закарпатських печаток. Через два роки окремих нарис Ю. Качія був присвячений печаткам про зубрів у Карпатах. Тут дослідник знову згадав про символ Сігета – зубра, якого зображено на спільній печатці п'яти міст, датованої 1551 роком. Зокрема, Ю. Качій зазначав: «Відомо, що зубр мав масивний тулуб, коротку та широку голову із зігнутими всередину і наперед рогами. Цей дикий бик мав характерний горб. Задня частина тіла була нижчою від передньої. На кінці хвоста у нього була китиця. Такий опис звіра, поданий у фаховій літературі, повністю відповідає його зображенню на відтисковій другій печатки – села Райфалова (Райфаново, Берегівського району – автори), виявленої недавно у фондах Закарпатського краєзнавчого музею. Деякі відомості свідчать також про наявність на Закарпатті і третьої печатки з малюнком зубра. На жаль, її матриці не збереглося і відтиск печатки поки що залишається невідомим. В ньому згадується тільки рогата тварина. Але тому, що йдеться про давнішу печатку саме села Райфалова [ДАЗО, ф. 10, оп. 4, спр. 386, арк. 26] з середини XIX ст. (приблизно 1844 р.), є всі підстави гадати, що і в цьому випадку маємо справу із зубром» [Качій, 22 лютого, с. 4], (Рис. 6.).

Наступний нарис Ю. Качія був присвячений печатці, на якій був зображений Мукачівський замок. Зображення саме якого виявилось не на печатці міста Мукачева, і як висловився Ю. Качій: «...отсутствие изображения замка на старинной печати города и на его гербе неслучайно вызывало разочарование» [Качій, 17 ноября, с. 4]. Як зазначав дослідник: «Честь имеет на печати изображение Мукачевского замка выпала селу Подгород. Этот факт засвидетельствовала старая печать села, которую удалось отыскать. Она датирована первой половиной прошлого века, точнее 1844 годом. На печати – символическое изображение крепости с четырехугольной башней. Упомянутая печать является единственной печатью, населенного пункта края, на которой изображена средневековая крепость» [Качій, 17 ноября, с. 4].

У період початку змін в СРСР, Ю. Качій продовжив дослідження регіональних печаток, і як

результат було опубліковано декілька невеличких нарисів на шпальтах угорськомовної регіональної газети газети «Карпаті Ігоз Со». 1984 р. було надруковано нарис «Про що свідчить старий герб і печатка Хуста?». Ю. Качій згадав коротку історію 5 коронних міст Мароморошу з 1329 року – Тячева, Хуста, Вишкова, Госсмезева та Сігета. 1551 р. відома перша печатка цих міст, а 1701 р. імператор Леопольд дарував привілей на печатки цим містам. Відома їх овальна печатка, а також окремі знаки: олень (емблема Вишкова), орел (емблема Тячева), дві схрещені стріли (емблема Хуста), голова бика (емблема Госсмезева), голова зубра (емблема Сігета). Після 1776 р. на гербі Хуста – руїна замку [Kacsij, 31 május, old. 4]. Про символ Великих Лучок – кукурудзу, дослідник зазначає: «Згодом Великі Лучки стали славитися нею на всю околицю. А в самому селі настільки цінилася, що стала характерною ознакою і послужила йому символом для сільської печатки. Перед нами відтиск давньої печатки села. Він дійшов до нас з минулого століття, точніше, з 1844 року. На ньому зображення трьох стебел рослини. Напис угорською мовою» [Качій, 20 квітня, с. 4, Рис. 7].

В іншому нарисі йшла мова про ювелірний цех нашого регіону у середньовіччя. Ю. Качій наголошував, що відомості про ювелірів зафіксовані у XVI ст. Поява ужгородського цеху ювелірів приблизно датується 1630 – 1640 роками. Ювелірний цех в Унгварі (м. Ужгород) мав свою печатку діаметром 33 мм (Рис. 8.). На жаль, дослідник не вказав матеріалу з якого «виготовлена» печатка. Опис печатки наступний: кругла, навколо якої віночок із листочків, в основному полі печатки зображення сидячого працюючого ювеліра, який правою рукою підніс молоточок і виготовляє келих, підтримуючи його спеціальними щипцями у лівій руці. Навколо основного поля печатки легенда латинською мовою гласить: «SIGILVM SEN AURIFABRORUM DE UNG 5640» у перекладі українською – ПЕЧАТКА ЗОЛОТОГО ЦЕХУ МАЙСТРІВ З УНГА 5640 (1640 р – автори) [Kacsij, 31 október, old. 4]. Звертає на себе увагу незвичний одяг майстра – довгі рукави прикривають пальці, а чоботи з гострим носком.

Наступний нарис Ю. Качія присвячений закарпатським радянським печаткам 1919 р. Сам нарис носить ідеологічний характер, де йде мова про Угорську Радянську Республіку 1919 р. і її владу в Руській Крайні, до якої увійшли округи колишніх Березької, Мараморської, Угочанської та Ужанської жуп. Дослідник-краєзнавець констатував: «Про що розповідають нам ці відбитки печаток 1919 року? Вони фіксують назви відповідних органів влади того часу, їх структурну будову, адміністративний поділ краю тощо. Цікаво, наприклад, що Мукачівська Рада значиться на печатці тільки робітничою, тоді як Хустська – Радою солдатів і робітників. Три різні печатки Директоріуму Березької жупи свідчать про його структурну будову, до якого входили, зокрема, народні комісари в справах адміністрації і фінансів. Два відтиски засвідчують наявність в ті буремні роки районних політичних уповноважених. Хочеться

окремо, зупинитися на печатці Робітничої Ради с. Вилок на Виноградівщині (Рис. 9). Вона єдина, яка має символічне зображення. В центрі відтиску бачимо потиск двох рук, які стискають молот, що символізує солідарність трудящих. У обласному державному архіві зберігаються окремі документи органів Радянської влади на Закарпатті в 1919 році. Працівникам архіву доцільно переглянути їх хоча б виключно з метою виявлення відтисків печаток тогочасних радянських органів. У тому випадку, якщо такі відбитки буде виявлено, потрібно не тільки взяти їх на спеціальний облік. Але й розповісти про них широкій громадськості. Мабуть немає потреби доводити, що вони є надзвичайно цінними джерелами для дослідження діяльності Радянської влади в нашому краї, до того ж унікальними документами й експонатами для пропагандистської роботи не тільки архіву, але й музеїв області. Задані відбитки печаток повинні знайти почесне місце в експозиціях як державних так і громадських музеїв» [Качій, 12 березня, с. 4].

У публікації Ю. Ю. Качія «Змія на печатці», йдеться про відбиток печатки с. Кідьош (укр. – Зміївка) Берегівського району [ДАЗО, ф. 10, оп. 4, спр. 386, арк. 16] (Рис. 10.). Краєзнавець зазначає, що печатка 1557 р. даного села, свідчить про якусь його важливу роль, а угорська історична наука вважає даний відбиток одним із найцінніших серед печаток даного регіону. Опис печатки наступний: у щиті змія повзе знизу догори з відкритим ротом, над щитом надпис KEGIOS, справа латиною SIGILL(um) – печатка (укр.), а зліва дата 1557. Ця печатка використовувалася до 1864 року. Також відомі інші печатки Кідьоша за 1610, 1837 роки, зафіксовані Тиводаром Легоцьким. Ми відшукали невеличкий нарис Ю. Качія «Три пам'ятки визволеного міста» (серпень, 1989 р.), який стосується перших радянських печаток Ужгорода в 1944 – 1945 рр. Проте невідомо, в якому часописі був опублікований нарис [Качій, серпень, с. 20–21]. У ньому, дослідник згадує найдавніше зображення герба Ужгорода подвійної виноградної лози з трьома листками і двома гронами. Саме, Ю. Качія зацікавило, якими були повоєнні міські печатки Ужгорода? З приводу цього, дослідник зазначає: «виявляється, що перші документи міської управи міста Ужгорода, як це засвідчують вже сьогодні вже рідкісні реліквії, зав'язалися давньою міською печаткою, яка була в користуванні під час буржуазної Чехословацької республіки. В цьому немає нічого дивного. Як уже зазначалося це був не перший такий випадок в історії. Крім того, давня печатка, мала всі дані для такого незвичайного її використання - відповідні російсько - і чеськомовні надписи (Закарпаття в той час до возз'єднання з Радянською Україною вважалося чехословацькою територією). У верхній половині кола стояв напис «Совет города Ужгорода», а в нижній – «Rada mesta Uzhoroda». У центрі поля печатки було знайоме зображення подвійної виноградної лози з трьома листками і двома гронами. У листопаді 1944 року міською управою було виготовлено нову печатку. Вона за розмірами була трохи меншою від попередньої. У верхній

частині кола стояв надпис «Управа города Ужгорода», а в нижній стояла дата визволення міста – 27.X.1944. У центрі поля печатки було значно менше за розміром зображення вказаного вище давнього герба міста. Якість виконання печатки свідчить, про її термінове виготовлення. Після обрання Народного комітету міста виготовлено таку ж за розміром печатку, на обідку якому по колу був надпис: «Народный комитет Ужгорода». В центрі поля також було зображення давнього герба міста. Тільки в цьому випадку зображення подавалось у колі. Всі три печатки дуже схожі одна на одну, їх на перший погляд важко розрізнити. Перша тимчасова печатка була в користуванні буквально лічені дні, до виготовлення нової. Дві останні використовувались до початку 1946 року, коли відповідно до Указу Президії Верховної Ради СРСР від 22 січня 1946 року у складі Радянської України було створено Закарпатську область із центром у місті Ужгороді» [Качій, серпень, с. 21].

Завершує публікації про печатки його стаття угорською мовою (1991 р.) про цехову печатку мукачівських гончарів, яку нажаль, ми не змогли знайти [Kacsij, A munkácsi, old. 43–45]. Очевидно, що стаття була подана до друку ще при житті автора.

У той же рік, на сторінках обласної газети «Новини Закарпаття» було опубліковано науково-популярні статті про герби і печатки міст, селищ і сіл комітетів Берег, Мараморш, Угоча, Унг (теперішнє Закарпаття). Автором цих статей був проф. Я. І. Штернберг [Професор, 1994, с. 57–58]. На сторінках обласної газети було проілюстровано 25 гербів, 64 печатки. До 1990 р. Ю. Ю. Качій також зібрав достатню кількість печаток, але так і не встиг опублікувати. Зібраний дослідником сфрагістичний матеріал – печатки населених пунктів краю, був надрукований і доповнений іншими малюнками печаток та гербів у монографії В. Куликовського та Б. Мариконя [Куликовський, Мариконь, 2010], (Рис. 11, 12). У самому виданні проілюстровано загалом 203 зображення гербів і печаток. При написанні книги, автори використали архівні матеріали Закарпатського краєзнавчого музею – Архів 1691, 1689, 1688, 1693, 2139, Каталог відбитків печаток міст і сіл Закарпаття за 1423 – 1937 рр., монографії А. Гречила та А. Шаша, статті проф. Штернберга та інших авторів [Куликовський, Мариконь, 2010, с. 111]. У тому ж році було видано кольоровим друком, книгу Б. Мариконя та В. Ньорби «Геральдику Закарпаття» [Мариконь, Ньорба, 2010], куди увійшли також матеріали Ю. Качія. Один з

авторів книг – Б. Мариконь, кілька разів зустрічався з студентами та викладачами історичного факультету УжНУ. Темою зустрічей круглих столів була геральдика, печатки та герби населених пунктів Закарпаття [Риган]. Проте, у виданні 2010 р. [Куликовський, Мариконь, 2010], автори склали своєрідний каталог печаток: діаметр відбику печатки, дата печатки (якщо така була), опис символу або емблеми у полі печатки, легенда відбитку печатки, про що у свій час писав дослідник Ю. Качій.

Висновки. Автори у даній статті спробували проаналізувати та оцінити науковий доробок Ю. Ю. Качія у дослідженнях та публікаціях емблем, печаток, гербів краю. Певний час, Юрій Качій працював ученим секретарем Закарпатського краєзнавчого музею, був особисто знайомий із проф. Штернбергом, який також досліджував та написав статті про найдавніші печатки та герби міст і сіл комітетів Берег, Мараморш, Угоча, Унг, опублікованих у газеті «Новини Закарпаття» 1991 р. Ю.Качій працював у фондах архіву Закарпатського краєзнавчого музею, з угорськими науковими періодичними виданнями. Досліджуючи емблеми, печатки, герби, з особистих записів, дослідник збирав списки населених пунктів, з притаманними їм символами чи знаками, серед яких бик, ведмідь, вовк, зубр, лисиця, кабан, косуля, олень, орел, рись, серна, щур тощо. Дослідник цікавився відбитком печатки комітату Мараморш, спільною печаткою п'яти коронних міст Тячева, Хуста, Вішкова, Довгого Поля, Сігета, яким присвятив декілька науково-популярних публікацій про загальні та окремі символи міст, їх печатку яка відома з 1551 р. Серед сільських печаток, особливу увагу Ю.Качій приділив увагу символам (знакам) населених пунктів Кідьош (зм'я) та Великі Лучки (кукурудза). Він займався пошуками не тільки відбитків, але і матриць печаток. Дослідник цікавився печатками цехів Ужгорода та Мукачева, закарпатськими радянськими печатками 1919 р. та печатками м. Ужгород 1944 – 1945 рр. Ю. Качій зібрав велику кількість гербів і печаток (XIV ст. – 1944 рр.) та мав намір видати окремим виданням, але не встиг. Дослідник описував печатку наступим чином: діаметр, зображення (символ, емблема), легенда печатки, матеріал, з якого виготовлена печатка. Печатки, зібрані Ю. Качієм, були надруковані у монографіях «Печатки, герби міст і сіл Закарпаття» (автори – В. Куликовський, Б. Мариконь), «Геральдика Закарпаття. Герби і печатки міст, сіл і селищ» (автори – Б. Мариконь, В. Ньорба).

Список використаних джерел

Гавриленко, В. О., 1977. *Українська сфрагістика: питання предмета та історіографії*, Київ: Наукова думка, 176 с.
Гавриленко, В. О., 2014. *Шлях до сфрагістики*, Київ; Львів, 328 с.

Державний архів Закарпатської області, ф.10, оп. 4, спр. 386, арк. 16.

Державний архів Закарпатської області, ф.10, оп. 4, спр. 386, арк. 26.

Державний архів Закарпатської області, ф.151, оп. 1, спр. 553, арк. 2

История городов и сел УССР. Закарпатская область, 1982, Киев, 611 с.

Качій, Ю., 1980. Одна печатка п'яти міст, *Закарпатська правда*, 2 серпня, с. 4.

Качій, Ю., 1982. Печатки про зубрів у Карпатах, *Закарпатська правда*, 22 лютого, с. 4.

Качій, Ю., 1982. На печаті – Мукачевський замок, *Закарпатська правда*, 17 ноябрю, с. 4.

Качій, Ю., 1986. Символ Великих Лучок, *Закарпатська правда*, 20 квітня, с. 4.

Качій, Ю., 1987. Закарпатські радянські печатки 1919 року, *Закарпатська правда*, 12 березня, с. 4.

Качій, Ю., 1989. Три пам'ятки визволеного міста, (?), серпень, с. 20–21.

Куликовський, В., Мариконь, Б., 2010. *Печатки, герби міст і сіл Закарпаття*, Ужгород, 112 с.

Мариконь, Б., Ньорба, В., 2010. *Геральдика Закарпаття. Герби і печатки міст, сіл і селищ*, Ужгород: Краєвиди Карпат, 96 с.

Риган, Г. Історики обговорювали сфрагістику та геральдику Закарпаття [Online]. Доступно: <http://chas-z.com.ua/news/25393> (дата звернення: 25.09.2020).

Русин, В. І., 2013. Юрій Качій, *Науковий збірник Закарпатського краєзнавчого музею*, вип. XIII, Ужгород: ТОВ «Іва», с. 127–144.

Професор Штернберг Яків Ісакович. *Бібліографічний покажчик*, 1994, Ужгород, Патент, 90 с.

Kacsij, J., 1984. Miről mesél Huszt régi címere és pecsétje? *Kárpáti Igaz Szó*, 31 május, old. 4.

Kacsij, J., 1986. Ötvöscéhek területükön a középkorban, *Kárpáti Igaz Szó*, 31 október, old. 4.

Kacsij, J., 1989. Kígyó a körpecsétén, *Kárpáti Igaz Szó*, 1 április, old. 4.

Kacsij, J., 1991. A munkácsi fazekasok céhpecsétje, *Kalendárium '91*, Ungvár: Kárpáti Kiadó, old. 43–45.

References

Gavrylenko, V. O., 1977. *Ukrayins`ka sfragisty`ka: py`tannya predmeta ta istoriografiji* [Ukrainian sphragistics: issues of subject and historiography], Ky`yiv: Naukova dumka, 176 s. (in Ukrainian).

Gavrylenko, V. O., 2014. *Shlyax do sfragisty`ky`* [The Way to Sphragistics,], Ky`yiv; L`viv, 328 s. (in Ukrainian).

Derzhavny`j arxiv Zakarpats`koyi oblasti, f. 10, op.4, spr. 386, ark. 16. [State Archives of Transcarpathian region, f. 10, op. 4, file 386, sheet 16] (in Ukrainian).

Derzhavny`j arxiv Zakarpats`koyi oblasti, f. 10, op. 1, spr. 386, ark. 26. [State Archives of Transcarpathian region, f. 10, op. 4, file 386, sheet 26] (in Ukrainian).

Derzhavny`j arxiv Zakarpats`koyi oblasti, f. 151, op. 1, spr. 553, ark. 2. [State Archives of Transcarpathian region, f. 151, op. 1, file 553, sheet 2] (in Ukrainian).

Y`story`ya gorodov y` sel USSR. Zakarpatskaya oblast` [History of towns and villages of the USSR. Transcarpathian region], 1982. Ky`ev, 611 c. (in Ukrainian).

Kachij, Yu., 1980. Odná pechatka p'yaty` mist [One Seal of Five Cities], *Zakarpats`ka pravda*, 2 serpnya, s. 4. (in Ukrainian).

Kachij, Yu., 1982. Pechatky` pro zubriv u Karpatax [Seals about bison in the Carpathians], *Zakarpats`ka pravda*, 22 lyutogo, s. 4. (in Ukrainian).

Kachy`j, Yu., 1982. Na pechaty` – Mukachevsky`j zamok [On the seal – Mukachevo Castle], *Zakarpatskaya pravda*, 17 noyabrya, s.4. (in Ukrainian).

Kachij, Yu., 1986. Sy`mvol Vely`ky`x Luchok [Symbol of Velykyi Luchok], *Zakarpats`ka pravda*, 20 kvitnya, s. 4. (in Ukrainian).

Kachij, Yu., 1987. Zakarpats`ki radyans`ki pechatky` 1919 roku [Transcarpathian Soviet seals of 1919], *Zakarpats`ka pravda*, 12 bereznya, s. 4. (in Ukrainian).

Kachij, Yu., 1989. Try` pam`yatky` vy`zvolenogo mista [Three monuments of the liberated city], (?), serpen`, s. 20–21. (in Ukrainian).

Kuly`kovs`ky`j, V., Mary`kon`, B., 2010. *Pechatky`, gerby` mist i sil Zakarpattya* [Seals. Coat of arms of cities and villages of Transcarpathia], Uzhgorod, 112 s., il. (in Ukrainian).

Mary`kon`, B., N`orba, V., 2010. *Geral`dy`ka Zakarpattya. Gerby` i pechatky` mist, sil i sely`shh* [Heraldry of Transcarpathia. Coats of arms and seals of cities, villages and towns], Uzhgorod: Krayevy`dy` Karpat, 96 s. (in Ukrainian).

Ry`gan, G. Istory`ky` obgovoryuvaly` sfragisty`ku ta geral`dy`ku Zakarpattya [Historians discussed sphragistics and heraldry of Transcarpathia],[Online]. Available: <http://chas-z.com.ua/news/25393> (access date: 25.09.2020).(in Ukrainian).

Rusy`n, V. I., 2013. Yuriy Kachij, *Naukovy`j zbirny`k Zakarpats`kogo krayeznavchogo muzeyu, vy`p.* [Scientific Collection of the Transcarpathian Museum of Local Lore, vol. XIII], XIII, Uzhgorod: TOV «Iva», s. 127–144. (in Ukrainian).

Profesor Shternberg Yakiv Isakovy`ch. *Bibliografichny`j pokazhchy`k* [Bibliographic Index], 1994. Uzhgorod, Patent, 90 s. (in Ukrainian).

Kacsij, J., 1984. Miről mesél Huszt régi címere és pecsétje? *Kárpáti Igaz Szó*, 31 május, old. 4. (In Hungarian).

Kacsij, J., 1986. Ötvöscéhek területükön a középkorban, *Kárpáti Igaz Szó*, 31 október, old. 4. (In Hungarian).

Kacsij, J., 1989. Kígyó a körpecsétén, *Kárpáti Igaz Szó*, 1 április, old. 4. (In Hungarian).

Kacsij, J., 1991. A munkácsi fazekasok céhpecsétje, *Kalendárium '91*, Ungvár: Kárpáti Kiadó, old. 43–45. (In Hungarian).

SUMMARY

SEALS AND COAT OF ARMS OF THE RESEARCH OF YURIY KACHIY

Ivan Myskov

Candidate of Historical Sciences, Docent; Docent of the Department of Culture and Social and Humanitarian Disciplines of the Transcarpathian Academy of Arts,
Doctoral Student of the SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

Oleg Slipetsky

Senior Lecturer of Department of Ancient, Middle Ages and premodern History of Ukraine,
SHEE «Uzhhorod National University», Uzhhorod

The author of this article tried to analyze and evaluate the scientific achievements of Yu. Yu. Kachiy in researches and publications of emblems, seals, coats of arms of the region. Yuri Kachiy (1925 – 1990) is known as a poet, journalist, publicist, translator, archivist, worked as a scientific secretary of the Transcarpathian Museum of Local Lore. The researcher was personally acquainted with prof. Sternberg, who also researched and wrote articles about the oldest seals and coats of arms of towns and villages of the comitatus of Bereg, Maramorosh, Ugochi, Ung, later published in the newspaper «News of Transcarpathia» in 1991. Yu. Kachiy worked in the archives of the Transcarpathian Museum of Local Lore, with Hungarian scientific periodicals. Examining emblems, seals, coats of arms from the personal records, he collected lists of settlements, with their inherent symbols or signs, including bull, bear, wolf, bison, fox, wild boar, roe deer, deer, eagle, lynx, chamois, rat, etc. The researcher was interested in the imprint of the seal of the Maramorosh comitat, the joint seal of the five crown cities of Tyachev, Khust, Vyshkovo, Dovhe Pole, Sighet, to which he dedicated several popular science publications on general and individual symbols of cities, their seal known since 1551. Yu. Kachiy paid attention to the symbols (signs) of the settlements Kidyosh (snake) and Velyki Luchky (corn). He was looking for not only prints but also matrices of seals. The researcher was interested in the seals of the craft unions of Uzhhorod and Mukachevo, the Transcarpathian Soviet seals of 1919, and the seals of Uzhhorod in 1944 – 1945. Yu. Kachiy collected many coats of arms and seals (XIV century – 1944) and intended to publish a separate edition, but did not have time. The researcher described the seal as follows: diameter, image (symbol, emblem), the seal's legend, the material from which the seal is made. Some small articles about the seals and coats of arms of the region were published in periodicals «Zakarpatska Pravda», «Kárpáti Igaz Szó» «Kalendárium». The seals collected by Yu. Kachiy were published in the monographs «Seals, coats of arms of towns and villages of Transcarpathia» (authors – V. Kulikovsky, B. Marikon), «Heraldry of Transcarpathia. Emblems and seals of cities, villages, and settlements» (authors – B. Marikon, V. Nyorba).

Keywords: *researcher, archive, document, scientific secretary, museum, coat of arms, seal, imprint of the seal, matrix of the seal, emblem, symbol, village, city, comitat.*

ІЛЮСТРАЦІЇ

Рис. 1. Юрій Качій [Русин, 2013, с. 141]

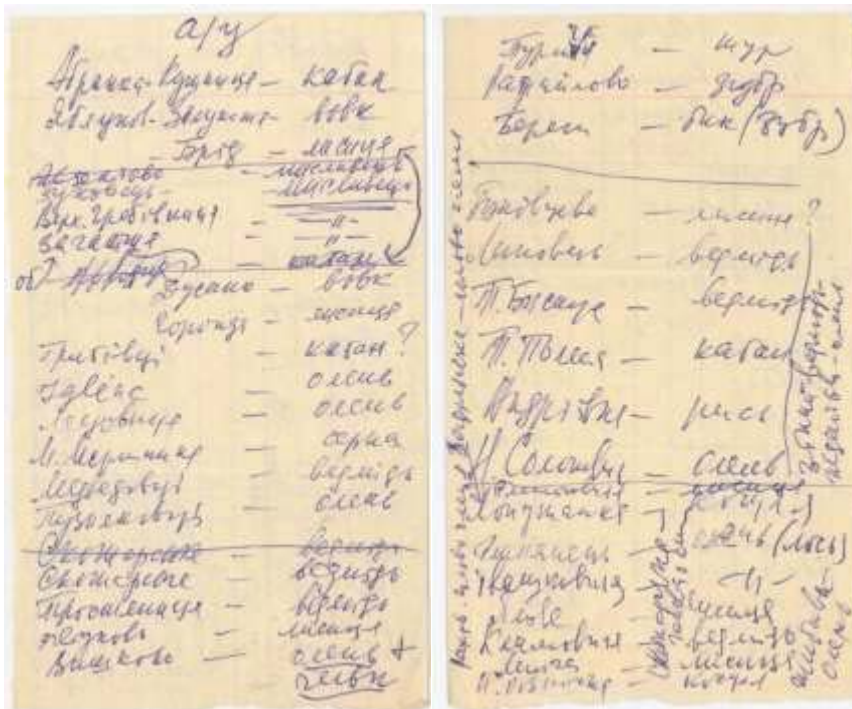

Рис. 2., Рис. 3. Особисті записи Ю. Качія. Фото І. Міськова

Рис. 4. Печатка п'яти коронних міст Мараморошу [Kacsij, 31 május, о. 4]

Рис. 5. Печатка комітату Мараморош на документі 1735 р. Фото І. Міськова [ДАЗО, ф.151, оп.1, спр.553, арк. 2]

Рис. 6. Печатка с. Райфалово 1844 р. Фото І. Міськова [ДАЗО, ф. 10, оп.4, спр. 386, арк. 26.]

Рис. 7. Печатка с. Великі Лучки 1844 р. [Качій, 20 квітня, с. 4].

Рис. 8. Цехова печатка ужгородських ювелірів 1640 р. [Kacsij, 31 október, old. 4].

Рис. 9. Печатка робітничої Ради с. Вилок [Качій, 12 березня, с. 4].

Рис. 10. Печатка с. Кідьош (Зміївки). Фото О. Філіппова [ДАЗО, ф. 10, оп. 4, спр. 386, арк. 16].

Рис. 11. Фрагмент обкладинки книги [Куликовський, Мариконь, 2010]

Рис. 12. Фрагмент сторінки книги [Куликовський, Мариконь, 2010, с. 3]

Рис. 13. Виступ Б. Мариконя на Круглому столі 19.10.2015 р. [Риган].

Рис. 14. Учасники Круглого столу 19.10.2015 р. [Риган].

Рис. 15. Учасники Круглого столу з Б. Мариконем. 19.10.2015 р. З особистого архіву М. Рекрутяка.